

Angelika Dąbal

Materiały dotyczące folkloru, sztuki ludowej i teatrów amatorskich na Pomorzu oraz materiały dotyczące podróży fryderyka Chopina na Pomorze

---

Acta Cassubiana 9, 85-92

2007

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

skiego⁸¹), Krystyny Świerkosz („Podsumowanie I półrocza roku 1919 na podstawie „Gazety Gdańskiej”⁸²) oraz Bożeny Jaworskiej („Życie i twórczość Edwina Jędrkiewicza. Rozdział I. Młodość we Lwowie”⁸³, „Twórczość literacka Edwina Jędrkiewicza”⁸⁴. Związki Edwina Jędrkiewicza z młodopolskimi prądami literackimi”⁸⁵). Materiały warsztatowe do tematu „Formy literatury popularnej”, znajdujące się w jednostce inwentarzowej Rs II 570, zamykają niejako niniejszą prezentację omawianego fragmentu spuścizny Andrzeja Bukowskiego, dotyczącą problematyki kulturalno-literackiej na Pomorzu Gdańskim.

Angelika Dąbal

Materiały dotyczące folkloru, sztuki ludowej i teatrów amatorskich na Pomorzu oraz materiały dotyczące podróży Fryderyka Chopina na Pomorze

Folklor, sztuka ludowa, teatr amatorski

Andrzej Bukowski już w 1929 roku, będąc uczniem Gimnazjum Klasycznego w Kościerzynie, zamieścił w Drugiej Jednodniówce Towarzystwa Filomatów artykuł pt. *Wierzenia i legendy Kaszub*⁸⁶. Później jako badacz dziejów ruchu kaszubskiego i kultury na Pomorzu zajmował się również tradycjami ludowymi tej ziemi. Mimo że szeroko pojęta kultura ludowa nie była dziedziną dominującą w jego zainteresowaniach naukowych, to w wąskim pojęciu jako sztuką słowa zaj-

---

⁸¹ Sygn. Rs II 574, k. 13.

⁸² Sygn. Rs II 575, k. 1.

⁸³ Sygn. Rs II 573, k. tyt. rkps, k. 12 [tekst], 2 [przypisy].

⁸⁴ Sygn. Rs II 572, k. 10 [tekst], 2 [przypisy].

⁸⁵ Sygn. Rs II 571, k. 10 [tekst], 2 [przypisy].

⁸⁶ *Bibliografia publikacji prof. dr. Andrzeja Bukowskiego*, „Zeszyty Naukowe Wydziału Humanistycznego Uniwersytetu Gdańskiego. Prace historyczno-literackie”, 1986, nr 10-11, s. 31.

mował się nią przez cały okres swojej pracy zawodowej. W związku z tym zakres chronologiczny omawianej partii materiału jest dość rozległy. Całość ujęta została zgodnie z intencją autora spuścizny, w trzech grupach tematycznych: folklor, sztuka ludowa i teatr amatorski w obrębie sygnatur Rs II 469 – Rs II 487.

Pierwsza z trzech wymienionych wyżej grup składa się z dziewiętnastu jednostek. Na początku umieszczono materiały dotyczące folklorystyki. Jako dziedzina wiedzy o kulturze folklorystyka wyodrębniła się w l. 20. i 30. XX wieku. Po II wojnie polscy folklorystycy funkcjonowali w ramach Państwowego Instytutu Sztuki, a następnie od 1953 r. w Instytucie Badań Literackich PAN, gdzie Julian Krzyżanowski zorganizował Pracownię Literatury Ludowej. Z trudem gromadziła ona niezbędny księgozbiór, a od lat 60. zaczęły ukazywać się drukiem fundamentalne dzieła warsztatowe⁸⁷. Wydaje się, że z tego okresu pochodzi znajdujące się w spuściznie pod sygnaturą Rs II 469 podsumowanie dokonań w dziedzinie folklorystyki oraz postulaty umożliwiające jej dalszy, prawidłowy rozwój, które zawarł profesor Krzyżanowski w notatce zatytułowanej *Folklor i folklorystyka w Polsce*. Pracownia współdziałała z innymi ośrodkami, gdzie zajmowano się kulturą ludową, a owocem tej współpracy były między innymi liczne konferencje⁸⁸. W opisywanym materiale, we wspomnianej jednostce Rs II 469, grupującej opracowania dotyczące folklorystyki polskiej, znajdują się referaty Ryszarda Górskiego⁸⁹ i Juliana Krzyżanowskiego⁹⁰, wygłoszone na Konferencji Folklorystyki Słowiańskiej, zorganizowanej przez Instytut Badań Literackich PAN w dniach 5-7 maja 1966 roku. Postaci Juliana Krzyżanowskiego dotyczy również znajdujące się tu zaproszenie na jego promocję na doktora *honoris causa* Uniwersytetu Wrocławskiego i brudnopis tekstu gratulacji przesłanych przez A. Bukowskiego. Poza tym w skład jednostki wchodzi artykuł J. Ślizińskiego pt. *Kilka słów o podaniach mazurskich* oraz zaproszenie na seminarium krajoznawcze dla uczczenia setnej rocznicy śmierci Wincentego Pola, które odbyło się 23 kwietnia 1972 r. w Sobieszewie.

Oddzielną jednostkę – Rs II 470 tworzą materiały dotyczące folklorystyki kaszubsko-pomorskiej. Zawiera ona dwa artykuły A. Bukowskiego: *Folklorystyci kaszubszy XVIII, XIX i XX w.*⁹¹ oraz *Folklorystyka Pomorza Gdańskiego po 1945 r.* wraz z luźnymi notatkami autora. Poza tym dołączono tu materiały z dwóch sesji naukowych dotyczących folkloru i sztuki ludowej Kociewia. Stanowi je zaproszenie i program spotkania w dniu 18 czerwca 1971 r. oraz zaproszenie i referat

⁸⁷ *Fascynacje folklorystyczne*. Księga poświęcona pamięci Heleny Kapeliś, Warszawa 2002, s. [IX].

⁸⁸ *Ibidem*, s. [IX].

⁸⁹ R. Górski, *Studia nad dziejami folklorystyki polskiej – tezy*, Warszawa 1966.

⁹⁰ J. Krzyżanowski, *Stan badań i potrzeby folklorystyki polskiej – tezy*, Warszawa 1966.

⁹¹ Artykuł zamieszczony w „Literaturze Ludowej”, 1959, nr 1-2.

A. Bukowskiego pt. „Badania nad folklorem kociewskim w epoce zaboru pruskiego”⁹² wraz z pismem przewodnim na sesję w Starogardzie Gdańskim w dniu 22 kwietnia 1978 r. Znajduje się tu również informacja o powołaniu przy WSP Pracowni Literatury Ludowej i Regionalnej, program obchodów Dni folkloru Pomorza Gdańskiego w ramach Dni folkloru polskiego w 1971 roku oraz wypis z „Warty” z 1874 r. z artykułem S. Kujota pt. *Pomorze polskie – szkic geograficzno-etnograficzny*.

Trzecia w tej grupie tematycznej jednostka Rs II 471 to korespondencja A. Bukowskiego dotycząca współpracy w tworzeniu *Encyklopedii Kultury Polskiej XX wieku*. Znajdują się tu zaledwie dwa listy. Jeden prof. Sławomira Krzemień-Ojaka, zawierający zaproszenie na spotkanie, gdzie planowano przedyskutować siatkę haseł związanych z folklorem. Załącznik do tego pisma stanowi propozycja zestawu haseł i wstępne ustalenia dotyczące układu *Encyklopedii*. Drugi ze wspomnianych listów to odpowiedź A. Bukowskiego, w której odmawia uczestnictwa w spotkaniu, ale deklaruje współpracę.

Kolejna jednostka Rs II 472 związana jest z działalnością publicystyczną Andrzeja Bukowskiego. Zawiera korespondencję dotyczącą współpracy profesora z wydawnictwami o tematyce folklorystycznej. Listy podzielono na trzy grupy odnoszące się kolejno do następujących wydawnictw: „Literatury Ludowej” – 6 listów z lat 1964–1965, „Studiów Folklorystycznych” – 4 listy z lat 1968–1971 i „Dziejów folklorystyki polskiej” – 21 listów z lat 1965–1982.

Podstawy polskiej folklorystyki i etnografii stworzył jeden z czołowych badaczy kultury ludowej XIX wieku – Oskar Kolberg. Podczas swoich wędrówek po kraju odbył również podróż na Pomorze. 20 października 1975 r. w Gdańsku zorganizowana została sesja naukowa z okazji setnej rocznicy tego wydarzenia. W spuściźnie pod sygnaturą Rs II 473 znajduje się korespondencja związana z przygotowaniem sesji oraz spis prelegentów, program i tezy poszczególnych referatów przygotowanych na tą okazję, między innymi przez A. Bukowskiego. Był on autorem wystąpienia omawiającego folklorystykę Pomorza Gdańskiego za czasów Oskara Kolberga. Maszynowa i rękopiśmienna wersja tej pracy oraz jej streszczenie, recenzja i notatki autora stanowią również element składowy omawianej jednostki. Ponadto znajduje się tu zaproszenie na sesję oraz wycinki z lokalnej prasy.

Folklor jako wieloskładnikowa forma kultury ludowej dzieli się na folklor muzyczny, taneczny, widowiskowy, plastyczny i słowny⁹³. Ten ostatni określany jest również jako literatura ludowa i leży w kręgu zainteresowań historyków literatury, również A. Bukowskiego. W spuściźnie pod sygnaturą Rs II 474 zabrano

⁹² Wydane drukiem: A. Bukowski, N. Fijak, *Folklor literacki Kociewia*, Gdańsk 1982.

⁹³ *Nowa Encyklopedia powszechna PWN*, t. 2. 1998, s. 391.

materiały dotyczące między innymi kaszubskich pieśni. Jednostka ta zawiera głównie wycinki prasowe, częściowo pochodzące z okresu międzywojennego, między innymi z tekstem utworu *Śpiew kołędników kaszubskich*, wycinki zawierające recenzje książki Łucjana Kamińskiego pt. *Pieśni Ludu Pomorskiego*, informujące o ukazaniu się zbioru pieśni kaszubskich w oprac. J.M. Wieczorka. Ponadto w skład jednostki wchodzi również rękopis i maszynopis przedmowy A. Bukowskiego do książki Władysława Kirsteina i Leona Roppla pt. *Pieśni z Kaszub*. Utwory ludowe raczej nie występują samodzielnie, lecz w powiązaniu z muzyką, tańcem, obrzędem czy zwyczajem. Dlatego w skład jednostki wchodzi również wycinek prasowy o odkrywaniu muzyki kaszubskiej przez Oskara Kolberga oraz osiem innych dotyczących kaszubskich zespołów pieśni i tańca. Jednostkę zamyka zaproszenie na Święto Pieśni i Tańca w dniu 23 września 1956 r.

Wycinki prasowe dotyczące wierzeń i obyczajów na Pomorzu tworzą odzielną, ostatnią w tej partii materiału sygnaturę Rs II 475.

Drugą z wymienionych we wstępie grup tematycznych jest sztuka ludowa. Materiały dotyczące tego zagadnienia ujęto w obrębie sygnatur Rs II 474 – Rs II 483. Pierwsza dotyczy polskiej sztuki ludowej. Stanowi ją artykuł Franciszka Tredera pt. *Sztuka ludowa na indeksie* oraz trzy wycinki prasowe.

Kolejna jednostka zawiera materiały dotyczące sztuki ludowej Pomorza i Kaszub. Włączono tu czternaście wycinków prasowych, informację o wystawie wyników prac badawczych studentów UMK nad sztuką ludową północnego Pomorza oraz maszynopis tekstu W. Błaszkwskiego dotyczący utworzenia skansenu w Trójmieście⁹⁴.

Sygnatury Rs II 478 – Rs II 480 grupują materiały dotyczące poszczególnych dziedzin sztuki ludowej. Pierwsza dotyczy kaszubskich strojów ludowych, następna haftu, a ostatnia ceramiki. Tradycyjny strój kaszubski zaczął zanikać w połowie XIX wieku, później był dość dowolnie rekonstruowany, ponieważ autentyczny wzorec się nie zachował. W latach 40. ubiegłego wieku Towarzystwo Miłośników Muzeum Kaszubskiego, którego A. Bukowski był w tym czasie prezesem, rozpoczęło pracę nad jego odtworzeniem. Była to akcja zakrojona na szeroką skalę, angażująca wielu specjalistów z dziedziny folkloru i sztuki ludowej, wśród nich prof. Bożenę Stelmachowską i ks. dr. Bernarda Sychtę. W spuściźnie zachowała się dokumentacja związana z gromadzeniem materiałów, opracowaniem projektów typowych strojów regionu oraz z pozyskiwaniem funduszy na ich wykonanie. Większą część materiału stanowią listy z lat 1949–1952. Znajduje się tu m.in. korespondencja Towarzystwa Miłośników Muzeum Kaszubskiego im. dr. Majkowskiego w Kartuzach i Muzeum Kaszubskiego w Kartuzach oraz pismo

---

⁹⁴ W. Błaszkwski, *O skuteczne zabezpieczenie tradycyjnego budownictwa rejonów gdańskich czyli zorganizowanie skansenu w Trójmieście...*

komisji likwidacyjnej Towarzystwa przekazującej całość spraw Wydziałowi Kultury PWRN w Gdańsku w związku z upaństwowieniem Muzeum w 1950 r. Jednostkę uzupełnia wycinek prasowy z „Rejsów” z 1958 r. z art. *Dyskusja o strojach kaszubskich w Biuletynie WDTL* oraz zaproszenie z 6 kwietnia 1954 r. dla A. Bukowskiego na konferencję poświęconą zagadnieniu stroju kaszubskiego. Ponadto włączono tu materiały związane z wydaniem „Atlasu Polskich Strojów Ludowych”. Stanowi je Instrukcja, która miała na celu ujednoczenie metod pracy nad wydawnictwem oraz uwagi do konkursu na ilustratora Atlasu.

Podobnie jak w przypadku stroju trudne okazało się również odtworzenie oryginalnego wzornictwa i kolorystyki haftu kaszubskiego. W spuściźnie znajdują się materiały, wśród których są trzy ciekawe głosy w dyskusji nad tym zagadnieniem: Kazimierza Pietkiewicza – naczelnika Wydziału Sztuki Ludowej Ministerstwa Kultury i Sztuki⁹⁵, CPLiA oraz A. Bukowskiego. Jednostka zawiera ponadto list F. Tredera do A. Bukowskiego z 29 września 1949 r., w którym wspomina o kolorystyce haftu kaszubskiego oraz osiem wycinków prasowych.

Najmniejsza jednostka dotyczy ceramiki kaszubskiej. Stanowią ją zaledwie 4 wycinki prasowe dotyczące Leona Necla i garncarstwa na Kaszubach.

Sztuka ludowa obok wartości użytkowej posiada niewątpliwie wartość artystyczną i poznawczą i w tym charakterze jest prezentowana jako stała ekspozycja muzealna lub pokazywana na różnego rodzaju wystawach. W spuściźnie (sygn. Rs II 481) zachowały się materiały dotyczące trzech wystaw sztuki ludowej. Pierwszej, otwartej 30 października 1949 roku w Muzeum Kaszubskim w Kartuzach, dotyczą wycinki prasowe oraz dwa artykuły A. Bukowskiego: „Przed otwarciem wystawy kaszubskiej sztuki ludowej” i „Wystawa kaszubskiej sztuki ludowej w Kartuzach”. Materiały dotyczące kolejnej, zorganizowanej w 1955 roku na dziesięciolecie Polski Ludowej to korespondencja A. Bukowskiego, zaproszenie, scenariusz tejże wystawy oraz wycinki prasowe. Jeden wycinek związany jest z wystawą, która miała miejsce w Muzeum Kaszubskim w Kartuzach w dniach 26 sierpnia – 15 października (nie udało się ustalić roku, w którym została zorganizowana).

Dwie ostatnie jednostki tej partii materiału to wycinki prasowe dotyczące muzeów na Pomorzu (Rs II 482) i Centrali Przemysłu Ludowego i Artystycznego oraz drobnej wytwórczości (Rs II 483).

Trzecią i ostatnią grupę tematyczną stanowi blok sygnatur Rs II 484 – Rs II 487 zawierający materiały dotyczące teatrów amatorskich. Pierwsza jednostka to artykuł Marii Czarnele pt. „Teatr amatorski i jego rola w radzieckiej twórczości kulturalnej”⁹⁶. Kolejna – Rs II 485 grupuje materiały do historii teatrów amator-

⁹⁵ K. Pietkiewicz, *W sprawie haftu kaszubskiego* (mps. w spuściźnie).

⁹⁶ M. Czrnele, *Teatr amatorski i jego rola w radzieckiej twórczości kulturalnej*, „Nowe Drogi”, 1949, nr 3, s. 204-221.

skich na Pomorzu. Znajduje się tu praca doktorska Heleny Rucińskiej o historii teatru polskiego w Grudziądzu⁹⁷ oraz korespondencja i uwagi A. Bukowskiego, jako jej recenzenta. Na szczególną uwagę zasługują fotografie, które autorka zamieściła w swojej pracy. Są wśród nich zdjęcia przedstawiające zespół amatorski Towarzystwa Młodzieży Kupieckiej w Grudziądzu na wycieczce w 1908 r., Towarzystwo Przemysłowców w Grudziądzu na wycieczce w Mniszku w 1907 r., zespół „Lutnia” na wycieczce w 1914 r. oraz Kazimierza Gonczarzewicza – baletmistrza teatrów amatorskich w Grudziądzu. Historii teatrów amatorskich na Pomorzu dotyczą ponadto znajdujące się tu artykuły Kazimierza Chruścińskiego⁹⁸, Saby Korczakowej⁹⁹ i Krystyny Gałki¹⁰⁰. Poza tym jednostka zawiera jeszcze informację dotyczącą spraw organizacyjnych ogólnopolskiej sesji aktywu teatralnego w Gdańsku, która miała miejsce w dniach 20-21 listopada 1971 r., pismo Zarządu Głównego Związku Teatrów Amatorskich z 1967 dotyczące planów wydawniczych oraz dziewiętnaście wycinków prasowych. Jednak najwięcej miejsca zajmują tu wypisy oraz fiszki źródłowe sporządzone przez A. Bukowskiego. Jest to kilkaset kart zawierających spis przedstawień teatrów amatorskich z terenu Pomorza przełomu XIX i XX wieku. Uzupełnieniem całości są fiszki bibliograficzne i notatki A. Bukowskiego, które porządkują i systematyzują zebrany materiał źródłowy.

Sygnatura Rs II 486 to materiały dotyczące konkursu na regionalne widowisko obrzędowe, który był organizowany przez Wojewódzki Dom Twórczości Ludowej w Gdańsku. Stanowi je korespondencja A. Bukowskiego oraz jego notatka dotycząca prac konkursowych.

Ostatnia w tej grupie materiałów jednostka – Rs II 487 zawiera trzy programy Teatru Poezji Liceum im. Marii Konopnickiej we Włocławku oraz siedem programów zespołu teatralnego Związku Nauczycielstwa Polskiego we Włocławku, wszystkie z lat 1958–1976. Dołączono tu również dwa listy pisane do Andrzeja Bukowskiego przez jego kolegę z czasów pobytu w oflagu Włodzimierza Gniazdowskiego, który był opiekunem i reżyserem przedstawień z repertuaru obu teatrów.

---

⁹⁷ H. Rucińska, *Dzieje teatru polskiego w Grudziądzu od roku 1772–1920*.

⁹⁸ K. Chruściński, *Z dziejów teatru polskiego na Pomorzu Gdańskim 1864–1890*, [w:] *Dzieje teatru polskiego*, pod red. Tadeusza Siwerta, t. 3, Warszawa 1982.

⁹⁹ S. Korczakowa, *Towarzystwo „Ogniw” w Gdańsku w świetle nowych źródeł*, „Rocznik Gdański”, 1968, t. 27.

¹⁰⁰ K. Gałka, *Teatry amatorskie na Pomorzu Gdańskim w latach 1945–1975. Zarys problematyki*.

Pobyt Fryderyka Chopina na Pomorzu

Podczas zbierania materiałów do pracy magisterskiej Andrzej Bukowski zainteresował się przypadkowo odnalezionymi informacjami o pobycie Chopina w Toruniu. Jak wspomina w jednym z wywiadów, śledził temat jego podróży na Pomorze przez kolejne lata, odnajdując nowe źródła, które potwierdziły hipotezę, że przebywał on również w Gdańsku i wprowadziły nowy wątek do biografii kompozytora, mianowicie jego odwiedzin u Antoniego Sierakowskiego w Waplewie¹⁰¹. Zgromadzone informacje stały się podstawą wygłoszonego przez prof. Bukowskiego w Gdańskim Towarzystwie Naukowym odczytu na temat pobytu Chopina na Pomorzu. Następnie powstało kilka artykułów na ten temat, a w 1993 roku nakładem wydawnictwa „Marpress” ukazała się niewielka książeczka pt. *Pomorskie wojaże Chopina*.

Pozostawiony w spuściźnie materiał podzielono na osiem jednostek – sygnatury Rs II 488 – Rs II 495. Pierwsza z nich to materiały źródłowe i notatki A. Bukowskiego. Znajduje się tu kserokopia fragmentu wydawnictwa okolicznościowego zawierającego życiorys Antoniego Sierakowskiego, sporządzony przez jego wnuka Adama Sierakowskiego, na podstawie którego udało się ustalić fakt pobytu Chopina w Waplewie¹⁰². Poza tym kserokopia komunikatu Wacława Kmiecica-Mieleszyńskiego pt. *Sprawa pobytu Chopina w Gdańsku*, gdzie informuje o swoich ustaleniach dotyczących daty jednego z listów kompozytora do rodziców, która jest jednocześnie datą podróży na Pomorze¹⁰³. Ponadto włączono tu sześć wycinków prasowych, fiszki bibliograficzne i notatki A. Bukowskiego oraz angielskojęzyczną broszurkę Towarzystwa im. Fryderyka Chopina¹⁰⁴.

Kolejną jednostkę Rs II 489 stanowią materiały związane ze wspomnianym odczytem A. Bukowskiego na temat pobytu Chopina na Pomorzu na posiedzeniu GTN w dniu 25 listopada 1986 roku. Jest tu rękopiśmienna i maszynowa wersja tekstu pt. *Pomorskie wojaże Fryderyka Chopina. Z nieznanych kart jego życia* oraz jego streszczenie przygotowane do opublikowania w sprawozdaniach GTN. Poza tym lista osób zaproszonych na posiedzenie Towarzystwa i wycinek prasowy zawierający rozmowę z A. Bukowskim o jego zainteresowaniach postacią kompozytora.

---

¹⁰¹ „Wieczór Wybrzeża”, 1986, nr 233 (wycinek prasowy w spuściźnie A. Bukowskiego).

¹⁰² Zum Andenken an die Mitglieder des Preussischen Landtags im Februar 1813 zu Königsberg..., Königsberg 1900.

¹⁰³ Komunikat wygłoszony na pierwszym Międzynarodowym Kongresie poświęconym dziełom Chopina, opublikowany w *The Book of the First International Congress devoted to the Works of Friderick Chopin*, Warszawa 1963.

¹⁰⁴ Ostrogski Castle Newsletter, The Fryderyk Chopin Society, Warszawa, April 1988.

Następne cztery jednostki dotyczą publikacji artykułów A. Bukowskiego o pobycie Chopina w różnych miejscowościach Pomorza w następujących czasopiśmie: „Kociewskim Magazynie Regionalnym”, sygn. Rs II 490, „Kulturze”, sygn. Rs II 491, w jednym z czasopiśmie w Bremie (tytułu nie udało się ustalić) sygn. Rs II 492 oraz w „Roczniku Sopockim”, sygn. Rs II 493. Materiał tworzący te jednostki jest jednorodny, stanowi go korespondencja z redakcjami poszczególnych tytułów oraz teksty artykułów przygotowanych do druku w wymienionych periodykach¹⁰⁵.

Materiały związane z książką A. Bukowskiego *Pomorskie wojaże Chopina* stanowią sygnaturę Rs II 494. Pierwotnie praca miała zostać wydana przez Krajową Agencję Wydawniczą. Świadczy o tym brudnopis tekstu z adnotacją, iż jest on przygotowany do druku w tym właśnie wydawnictwie oraz recenzja pracy. Sporo miejsca w omawianej jednostce zajmują materiały ilustracyjne¹⁰⁶. Część z nich została zamieszczona we wspomnianej już książce pt. *Pomorskie wojaże Chopina*, która wraz z wycinkami prasowymi związanymi z ukazaniem się tej pozycji zamyka powyższą jednostkę.

Ostatnia w tej grupie materiałów sygnatura – Rs II 495 to korespondencja Andrzeja Bukowskiego. Znajduje się tu 31 listów z lat 1986–1989, dotyczących przede wszystkim poszukiwania informacji odnośnie do różnych faktów mogących odtworzyć podróż kompozytora na Pomorze¹⁰⁷.

¹⁰⁵ *Chopin w Kozłowie pod Świeciem; Sprawa pobytu Chopina w Kozłowie, Gdańsku i Waplewie* („Kociewski Magazyn Regionalny”); *Chopin w Gdańsku i Waplewie* („Kultura”); *Fryderyk Chopin w Gdańsku. Z nieznanych kart jego życia* (wyd. w Bremie); *Czy Chopin był w Sopotcie?* („Rocznik Sopocki”).

¹⁰⁶ Są to następujące fotokopie: widok ogólny Torunia z 1855, ratusz w Toruniu, pałac Fengerów w Toruniu, portrety Katarzyny Działowskiej, Augustyna Działowskiego, Johana Wilhelma Lindego, Antoniego Sierakowskiego, Fryderyka Skarbka, tablica pamiątkowa Fryderyka Chopina na elewacji pałacu Fengerów w Toruniu, Fryderyk Chopin – rys. Elizy Radziwiłłówny z 1826, listy Chopina.

¹⁰⁷ Listy od następujących (oraz kopie listów A. Bukowskiego): Bieniecki Ryszard 1987 (2) oraz kopia odp. A. Bukowskiego 1987 (1). – Dygdała Jerzy 1987 (1). – Hassina Irena 1986 (1). – Jabłoński Tadeusz 1986 (1). – Jeżewska Zofia 1986 (3) oraz kopia odpowiedzi A. Bukowskiego 1986 (1) i pismo Gdańskiego Towarzystwa Naukowego do Zofii Jeżewskiej 1986 (1). – Kruszelnicki Zygmunt 1989 (2) oraz listy A. Bukowskiego 1989 (2). – Parafia Rzym.-Kat. św. Katarzyny P.M. Wielka Łąka 1989 (1) oraz kopia listu A. Bukowskiego 1989 (1). – Serczyk Jerzy 1989 (1) oraz kopia listu A. Bukowskiego do Barbary Serczykowej 1989 (1). – Towarzystwo im. Fryderyka Chopina 1989 (1). – Urząd Miejski w Toruniu 1989 (1). – Wojewódzka Biblioteka Publiczna i Książnica Miejska im. M. Kopernika w Toruniu 1989 (1). – Kopie listów A. Bukowskiego do następujących: Bukowski Jacek (syn) 1989 (1). – Huppenthal Janina 1989 (1). – Konserwator zabytków w Toruniu 1989 (1). – Szkoła Podstawowa w Turzynie 1989 (2). – Urząd Miejski w Świeciu nad Wisłą 1989 (3). – Dowód nadania listu do Książnicy Miejskiej w Toruniu (1).